

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

УДК 330.341.1:334.012.64(477)

DOI <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.4.3.39>

Т. Ю. ОСАДЧА

викладач-стажист кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
аспірант кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0009-0009-4772-443X

**МАКРОЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ПРОГНОЗНІ ОРІЄНТИРИ**

Військові дії на території України спричиняють значні коливання макроекономічних показників, таких як сукупний державний борг та його відношення до ВВП, індекс інфляції та девальвації, кількість безробітних та показник мінімальної заробітної плати. Ці показники безпосередньо впливають на розвиток та масштабування підприємств в Україні. Метою статті є визначення та аналіз впливу основних макроекономічних детермінант на розвиток підприємництва в Україні, а також обґрунтування напрямів удосконалення державної політики щодо формування сприятливих умов для його функціонування.

У статті досліджено динаміку сукупного державного боргу та ВВП України, а також відношення сукупного державного боргу до ВВП. Головними наслідками зростання сукупного державного боргу є зростання обсягів внутрішніх і зовнішніх запозичень для фінансування оборонних потреб та соціальних видатків, а також девальваційні процеси, які вплинули на номінальну оцінку боргу у національній валюті. Проведено аналіз показників індексу інфляції та індексу девальвації гривні відносно долару США. Наведено динаміку кількості безробітних, яка має тенденцію до зменшення. Це свідчить про перехід частини безробітних до неформальної зайнятості та адаптацією ринку праці до нових умов діяльності. Здійснено порівняльний аналіз динаміки мінімальної заробітної плати в Україні та деяких країнах Європи. Такий аналіз свідчить про низький рівень соціальних стандартів в Україні, порівняно з країнами Європейського Союзу. Проведено опис прогнозу економічного та соціального розвитку України на 2026-2028 роки, який розробило Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства. З метою підтримки та стимулювання розвитку підприємництва в Україні, запропоновано такі інструменти державної підтримки, як грантові програми, пільгове кредитування, підвищення освіченості населення та необхідність прийняття ефективних управлінських рішень.

Ключові слова: підприємництво, макроекономічні показники, сукупний державний борг, ВВП, індекс інфляції, індекс девальвації, кількість безробітних, мінімальна заробітна плата, державна підтримка.

T. YU. OSADCHA

Trainee Lecturer at the Department of Finance, Accounting and Taxation,
Postgraduate Student at the Department of Economics, Entrepreneurship
and Economic Security
Kherson National Technical University
ORCID: 0009-0009-4772-443X

**MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE:
ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION AND FORECAST GUIDELINES**

Military actions on the territory of Ukraine cause significant fluctuations in macroeconomic indicators, such as total public debt and its ratio to GDP, inflation and devaluation indices, unemployment rates, and minimum wage indicators. These indicators directly affect the development and scaling of enterprises in Ukraine. The purpose of this article is to identify and analyze the impact of key macroeconomic determinants on the development of entrepreneurship in Ukraine, as well to justify directions for improving state policy on creating favorable conditions for its functioning.

The article examines the dynamics of Ukraine's total public debt and GDP, as well as the ratio of total public debt to GDP. The main consequences of the growth of aggregate public debt are an increase in domestic and external borrowing to finance defense needs and social expenditures, as well as devaluation processes that have affected the nominal valuation of debt in national currency. An analysis of the inflation index and the hryvnia devaluation index relative to the US dollar is provided. The dynamics of the number of unemployed, which tends to decrease, are presented. This

indicates the transition of some of the unemployed to informal employment and the adaptation of the labor market to new conditions of activity. A comparative analysis of the dynamics of the minimum wage in Ukraine and some European countries was carried out. This analysis indicates a low level of social standards in Ukraine compared to European Union countries. A description of the forecast for Ukraine's economic and social development for 2026-2028, developed by the Ministry of Economy, Environment, and Agriculture, is provided. In order to support and stimulate the development of entrepreneurship in Ukraine, the following instruments of state support are proposed: grant programs, preferential lending, raising the level of education of the population, and the need to make effective management decisions.

Key words: entrepreneurship, macroeconomic indicators, total public debt, GDP, inflation index, devaluation index, number of unemployed, minimum wage, state support.

Постановка проблеми

У сучасних змінних економічних реаліях, коли світова спільнота зіштовхується з новими викликами, кризами та трансформаційними можливостями, значення підприємств як ключового елементу формування стійкої, конкурентоспроможної та інноваційно орієнтованої економіки зростає як ніколи раніше. В умовах постійної турбулентності, зумовленої як глобальними процесами (геополітичними конфліктами, енергетичними та фінансовими кризами, зміною ланцюгів постачання), так і локальними факторами, вітчизняні підприємства потребують міцного інституційного та фінансового підґрунтя для забезпечення своєї життєздатності та стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вплив ключових макроекономічних показників на розвиток підприємництва в Україні посідає важливе місце у працях вітчизняних науковців, таких як О. Гарват [1], Л. Сідельникова [3], Д. Крилов [7] та інші. Разом із тим, зазначений науковий напрям зберігає свою актуальність і тепер, оскільки функціонування сучасного підприємницького середовища відбувається в умовах воєнного стану, що супроводжується посиленням економічної турбулентності та підвищенням рівня ризиків і невизначеності.

Формулювання мети дослідження

Метою статті є визначення та аналіз впливу основних макроекономічних детермінант на розвиток підприємництва в Україні, а також обґрунтування напрямів удосконалення державної політики щодо формування сприятливих умов для його функціонування.

Викладення основного матеріалу дослідження

Сьогодні Україна переживає найтяжче випробування за всю історію своєї незалежності – повномасштабну війну, яка стала потужним дестабілізуючим чинником для економічного середовища. Зростання державних витрат на військові потреби, невизначеність у зовнішньоекономічній діяльності, обмеження у міжнародній торгівлі та інвестиціях спричиняють поступове послаблення кожної з ланок економічної системи. У цих умовах перед вітчизняним підприємницьким сектором постає нагальна потреба в адаптації до нових викликів, у формуванні гнучких моделей управління та залученні інноваційних підходів до організації бізнес-процесів.

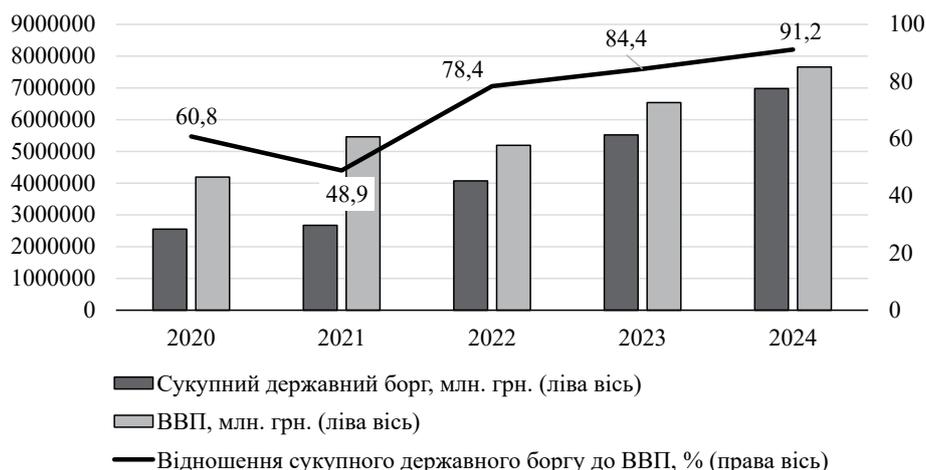
У своєму дослідженні, О. Гарват зазначає, що «рівень підприємницької активності має прямий вплив на ключові макроекономічні показники країни» [1, с. 70]. Зокрема, у дослідженні йдеться про «зростання внутрішнього валового продукту (далі – ВВП), створення нових робочих місць, сприяння реалізації заходів соціального захисту населення, формування платоспроможного попиту, а також збільшення надходжень до Державного бюджету України» [1, с. 70].

Макроекономічна стабільність виступає однією з ключових передумов ефективного функціонування підприємницького сектору. Її порушення виявляється, зокрема, у постійному нарощуванні обсягів державного боргу, наявності хронічного бюджетного дефіциту та погіршенні кредитного рейтингу держави. Сукупна дія цих чинників обмежує приплив інвестиційних ресурсів в економіку та знижує рівень довіри економічних суб'єктів до здійснення підприємницької діяльності.

На рисунку 1 розглянемо динаміку сукупного державного боргу та ВВП України, а також відношення сукупного державного боргу до ВВП протягом 2020-2024 років.

З рисунку 1 можна побачити, що протягом 2020-2024 років сукупний державний борг та показник ВВП мали стійку тенденцію до зростання. Зокрема, співвідношення сукупного державного боргу до ВВП зросло з 48,9% у 2021 році до 91,2% у 2024 році, що свідчить про суттєве збільшення боргового навантаження на економіку. Максимальне значення показника відношення сукупного державного боргу до ВВП у 2024 році перевищує критичний поріг, рекомендований міжнародними фінансовими інституціями (60% ВВП), що сигналізує про зниження фіскальної стійкості та підвищення ризиків боргової залежності [3, с. 302]. Однак, на період дії воєнного стану вищезазначена норма призупинена.

Надмірний рівень державного боргу зумовлює необхідність спрямування значної частини бюджетних ресурсів на обслуговування боргових зобов'язань, що істотно обмежує фіскальні можливості уряду щодо фінансування програм стимулювання підприємницької діяльності, розвитку інфраструктури та впровадження інноваційних проєктів.

Рис. 1. Динаміка сукупного державного боргу та ВВП України, а також відношення сукупного державного боргу до ВВП у період з 2020 по 2024 роки

Джерело: Розроблено та систематизовано авторами за даними [2]

Серед чинників збільшення рівня державного боргу виокремимо такі: скорочення темпів економічного зростання унаслідок повномасштабної війни; зростання обсягів внутрішніх і зовнішніх запозичень для фінансування оборонних потреб та соціальних видатків; девальваційні процеси, що вплинули на номінальну оцінку боргу у національній валюті (рис. 2).

Рис. 2. Індекс інфляції (індекс споживчих цін) та індекс девальвації гривні відносно долару США у 2020-2024 роках

Джерело: Розроблено та систематизовано авторами за даними [4]

Аналіз показників індексу інфляції (індексу споживчих цін) та індексу девальвації гривні відносно долару США у 2020-2024 роках свідчить про наявність істотних коливань макроекономічної стабільності в Україні. У 2020-2021 роках спостерігалось відносне утримання інфляційних процесів на помірному рівні (105,0% та 110,0% відповідно). Протягом 2022 року, під впливом воєнних дій, ситуація суттєво погіршилася: індекс споживчих цін зріс до 126,6%, а індекс девальвації гривні досяг 134,1%. У 2023 році показники поступово стабілізувалися – інфляція знизилася до 105,1%, а девальвація гривні сповільнилася до 103,9%, що свідчить про ефективність заходів монетарної політики Національного банку України, спрямованих на утримання курсової стабільності та пом'якшення інфляційного тиску. Показники 2024 року демонструють збереження відносної макроекономічної рівноваги.

Війна суттєво змінила структуру та динаміку національного ринку праці, спричинивши глибокі дисбаланси між попитом і пропозицією робочої сили. Хоч економіка поступово адаптується до нових реалій воєнного часу, спостерігається значне навантаження на систему зайнятості, що зумовлює збереження високого рівня безробіття. Якщо у 2020 році їх чисельність становила 459,2 тис. осіб, то вже у 2024 році цей показник знизився до 94,2 тис. осіб, тобто майже у п'ять разів [5]. Таке різке скорочення безробітних пояснюється адаптацією ринку праці до нових економічних умов, активізацією державних програм зайнятості (зокрема «Робота»), а також зменшенням кількості осіб працездатного віку внаслідок міграційних процесів і мобілізації.

Важливим елементом державного регулювання доходів є мінімальна заробітна плата, яка впливає на мотивацію до праці, купівельну спроможність і рівень бідності. В умовах повномасштабної війни Україна зіткнулася

з масовою міграцією працездатного населення до безпечніших регіонів України та за кордон, що зумовило структурні зміни на ринку праці та потребу в адаптації державної політики зайнятості.

Якщо порівнювати розмір мінімальної заробітної плати в Україні та в деяких країнах Європи, то даний показник в Україні відстає від європейських країн. У 2024 році в Україні мінімальна заробітна плата становить лише 184 євро, що понад у десять разів менше, ніж у таких країнах, як Німеччина (2000 євро) чи Велика Британія (2013 євро). Навіть у порівнянні рівня мінімальної заробітної плати в Україні з країнами Центральної Європи, такими як Польща (998 євро) та Чехія (755 євро), розрив залишається значним [6]. Можна зробити висновок, що в Україні зберігається низький рівень соціальних стандартів, порівняно з країнами Європейського Союзу, що свідчить про необхідність підвищення мінімальної заробітної плати, аби забезпечити гідний рівень життя та стимулювати трудову активність населення.

Д. Крилов наголошує, що ключовим завданням післявоєнного етапу відновлення національної економіки має стати не лише стабілізація ринку праці, а й комплексне усунення соціально-економічних диспропорцій, що обмежують його ефективне функціонування [7].

Міністерство економіки, довілля та сільського господарства розробило «Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2026-2028 роки» [8].

Даний прогноз економічного та соціального розвитку України на 2026-2028 роки базується на двох альтернативних сценаріях, що прямо залежать від часових меж покращення безпекової ситуації в країні, як ключового чинника економічної стабільності [8].

Перший сценарій є базовим та оптимістичним, який передбачає стабілізацію безпекового середовища вже з 2026 року. У цьому випадку очікується активізація інвестиційної діяльності, зростання прямих іноземних інвестицій, прискорена модернізація інфраструктури, поліпшення бюджетної політики, зниження дефіциту та зростання соціальних видатків. Це створить позитивні мультиплікативні ефекти: підвищення доходів, зменшення безробіття та зміцнення довіри бізнесу й населення.

Другий сценарій є стриманим та консервативним, який передбачає покращення безпекової ситуації лише з 2027 року. Він характеризується повільнішими темпами економічного зростання, вищою інфляцією, тиском на державні фінанси через необхідність підтримувати оборонні видатки, а також обмеженими можливостями для розвитку інфраструктури та інновацій.

Можна підсумувати, що у будь-якому з вищезазначених сценаріїв подальший економічний розвиток України буде залежати від швидкості стабілізації безпеки в державі, масштабів інвестиційного відновлення та показників підприємницької активності. Варто зазначити, що покращення макроекономічного середовища сприятиме підвищенню довіри фінансових інститутів і розширенню можливостей для інвестування. Водночас важливим завданням держави залишається проведення структурних реформ, спрямованих на підвищення ефективності управління, підтримку підприємництва та інтеграцію у європейський економічний простір.

Висновки

Проведене дослідження показує, що незважаючи на високий рівень ризиків та вразливість підприємницького сектору до деструктивних впливів воєнних дій, підприємницька активність в Україні не лише зберігається, а й демонструє ознаки поступової адаптації та відновлення. З метою активізації бізнес-ініціатив уряд реалізує широкий спектр державних програм, проєктів і стратегічних заходів, спрямованих на створення ефективної системи підтримки підприємництва. Йдеться не лише про загальнодержавні програми, а й про спеціалізовані ініціативи, орієнтовані на розвиток малого та середнього бізнесу – як ключових драйверів економічного зростання [9].

Серед основних інструментів державної підтримки варто виокремити грантові програми, пільгове кредитування, податкові преференції, а також розгалужену мережу консультаційно-освітніх сервісів, що сприяють підвищенню підприємницької компетентності населення. В умовах триваючих воєнних викликів та необхідності відбудови національної економіки такі заходи набувають критичного значення, оскільки саме підприємницький сектор здатний забезпечити відновлення виробничого потенціалу, створення нових робочих місць, залучення інвестицій і формування конкурентних переваг України на міжнародному ринку. Суттєву увагу держава приділяє цифровізації управлінських процесів, розвитку електронних сервісів для бізнесу, зниженню адміністративного навантаження на підприємців, упровадженню інноваційних технологій і підтримці стартап-екосистем.

Отже, державна політика підтримки підприємництва виступає не лише засобом економічної стабілізації, а й стратегічним чинником посткризового відновлення та довгострокового розвитку України. Вона сприяє формуванню інноваційної моделі економічного зростання, підвищенню інвестиційної привабливості держави та інтеграції українського бізнесу у світові економічні процеси.

Список використаної літератури

1. Гарват О. Аналіз підприємницької активності в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6. Том 2. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-13](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-13) (дата звернення: 10.11.2025).

2. Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2020 по 2024 роки. *Сайт Міністерства фінансів України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 10.11.2025).
3. Сідельникова Л. П. Сучасні виклики та новітні асиметрії фіскального простору держави. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Вип. 20. Т. 1. С. 293-302. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.293-305> (дата звернення: 10.11.2025).
4. Індекс інфляції та девальвація гривні відносно долару США з 2020 по 2024 роки. *Сайт Міністерства фінансів України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/devaluation/> (дата звернення: 10.11.2025).
5. Кількість зареєстрованих безробітних в Україні з 2020 по 2024 роки. *Сайт Міністерства фінансів України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2014/> (дата звернення: 10.11.2025).
6. Зарплати і ціни в Україні та Європі: порівнюємо, як все змінилося за час війни. *Главком*. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/zarplati-i-tsini-v-ukrajini-ta-jevropi-porivnjujemo-jak-vse-zminilosja-za-chas-vijni-1043669.html> (дата звернення: 10.11.2025).
7. Крилов Д.В. Сучасні аспекти розвитку ринку праці в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 9. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-03-04> (дата звернення: 10.11.2025).
8. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2026-2028 роки. *Сайт Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/04033e6d-ae91-47c0-b5c2-438c23bb7220?lang=uk-UA&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkrainiNa2026-2028-Roki> (дата звернення: 10.11.2025).
9. Боровік Л. В., Осадча Т. Ю. Перспективи розвитку підприємницької діяльності в Україні в контексті державної підтримки. *Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені Адмірала Макарова*. 2024. № 3(496). DOI: 10.15589/znp2024.3(496).17 (дата звернення: 10.11.2025).

References

1. Harvat O. (2022). Analiz pidpryyemnytskoyi aktyvnosti v Ukraini [Analysis of entrepreneurship in Ukraine]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Science*, vol. 6, 2. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-13](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-13) (accessed November 10, 2025).
2. Dynamika sukupnoho derzhavnogo borhu I VVP Ukrainy z 202 po 2024 roky [Dynamics of Ukraine's total public debt and from 2020 to 2024]. *Website of the Ministry of Finance of Ukraine*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (accessed November 10, 2025).
3. Sidelnykova L. (2024). Suchasni vyklyky ta novitni asymetriyi fiskalnoho prostoru derzhavy [Modern challenges and newest asymmetries of the fiscal space of the state]. *The actual problems of regional economy development*, vol. 20, 1, pp. 293-302. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.293-305> (accessed November 10, 2025).
4. Indeks inflyatsiyi ta devalvatsiya hryvni vidnosno dolaru SSHA z 2020 po 2024 roky [Inflation index and devaluation of the hryvnia against the US dollar from 2020 to 2024] *Website of the Ministry of Finance of Ukraine*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/devaluation/> (accessed November 10, 2025).
5. Kilkist zareyestrovanykh bezrobitnykh v Ukraini z 2020 po 2024 roky [Number of registered unemployed in Ukraine from 2020 to 2025]. *Website of the Ministry of Finance of Ukraine*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2014/> (accessed November 10, 2025).
6. Zarplaty I tsiny v Ukraini ta Yevropi: porivnyuyemo, yak vse zminylosya za chas viyny [Salaries and prices in Ukraine and Europe: comparing how things have changed during the war]. *Glavcom*. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/zarplati-i-tsini-v-ukrajini-ta-jevropi-porivnjujemo-jak-vse-zminilosja-za-chas-vijni-1043669.html> (accessed November 10, 2025).
7. Krylov D. (2023). Suchasni aspekty rozvytku rynku pratsi v Ukraini [Modern aspects of labor market development in Ukraine]. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, vol. 9. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-03-04> (accessed November 10, 2025).
8. Prohnoz ekonomichnogo I sotsialnoho rozvytku Ukrainy na 2026-2028 roky [Forecast of economic and social development of Ukraine for 2026-2028]. *Website of the Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/04033e6d-ae91-47c0-b5c2-438c23bb7220?lang=uk-UA&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkrainiNa2026-2028-Roki> (accessed November 10, 2025).
9. Borovik L. V., Osadcha T. Y. (2024). Perspektyvy rozvytku pidpryyemnytskoyi diyalnosti v Ukraini v konteksti derzhavnoyi pidtrymky [Prospects for the development of entrepreneurship in Ukraine in the context of state support]. *Collection of Scientific Papers of Admiral Makarov National University of Shipbuilding*, vol. № 3(496). DOI: 10.15589/znp2024.3(496).17 (accessed November 10, 2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025